

פרשת בא

ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים... וכל בכור בני אפדה (יג, טו)

ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה על כן אני זובח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה

הקשה הגרע"א דמאחר שבמצרים נהרגו הן בכורי אב והן בכורי אם, למה רק בכורי אם חייבים בפדיון ולא בכורי אב, כדכתיב בקרא וכל בכור בני פטר רחם וכו', שרק הם נתחייבו בפדיון.

והנה בתורה לא נתבאר במפורש שאף בכורי אב נהרגו במצרים, ובתהלים כתיב ויך כל בכור במצרים ראשית אונים באהלי חם, והרי שאף בכורי אב שהוא ראשית אונים נהרגו.

מיהו נראה שהרי במצרים נהרגו כל הבכורים ואף בכורים מאומה אחרת כמבואר בחז"ל, מיהו ענין זה שנהרגו בכורי אב אירע דוקא למצרים שכל בכוריהם נהרגו, והכי דייקא קראי ויך כל בכור במצרים, והיינו בין בכורי אב בין בכורי אם, וראשית אונים דהיינו בכורי אב באהלי חם נהרגו, והיינו דהמצרים שמוצאם מחם כמש"כ ובני חם כוש ומצרים וכו', נהרגו בכל מקום שהיו, וכן מצינו בכתוב כל בכור בארצם ראשית לכל אונם, שמבואר נמי כן. (וכע"ז כתב המלבי"ם שם).

ומעתה אין כאן מקום לקושיה כלל שהרי כל מה שנאמר כי לי כל בכור ביום הכותי וגו', לפי שהצלתי את הבכורים, הרי שייך דוקא בבכורי אם, שבכורים אלו נהרגו מכל האומות, ולכך יש כאן בזה הצלה לבכורי ישראל שנשתנו מכל הבכורים ולא מתו, אכל בכורי אב שרק המצרים נהרגו ולא בכורי אב מיתר האומות, נמצא דבכך שלא הרגו לבכורי ישראל מאב אין בכאן כל הצלה, דלא גרעי מיתר האומות דבוכרי האב מהם לא נהרגו, ולכן אין בהם דין פדיון.

עוד נראה דיתכן דהחפצא של בכור הוא אמנם רק בבכורי אם, ומה שנהרגו אף בכורי אב הוא על מה שנהרגו גם גדולי הבית כמבואר בחז"ל שנהרגו כל גדולי אומתם, ומעתה שייך שיחול דין מיוחד של פדיון רק במי שהוא בחפצא בכור שזהו בכור האם, אבל בכורי אב שאין במהותם דין בכור שמחמתו נהרגו, וכל הריגתם היא מפני היותם גדולים, בזה לא מצינו שנאמר דין פדיון כנגדם

מקור: משאת המלך